

Gelişmekte Olan Ülkelerde İstihdamın ve Girişimciliğin Geliştirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi

Mahmut Demirkan*

Özet: Bu çalışmada gelişmekte olan ülkeler için istihdamın ve girişimciliğin geliştirilmesine önemli ölçüde katkı sağlaması düşünülen bir model önerilmektedir. Bu model çerçevesinde; kendi işini kurmak isteyen ve belli bir beceri ve deneyime sahip olan, fakat yeterli sermayesi olmadığı için işyerini kuramayan girişimci kişiler için, az bir sermaye ile, kendi kendini finanse edebilme özelliğine sahip ve gereksinim duyulan iş kollarında, özellikle üretime dönük küçük işyeri/işletmelerin oluşturulması öngörülmektedir. Buna göre modelin işleyişi, uygulandığı bölgeye ve bölge insanlarına katkısı anlatılmaktadır.

Anahtar kelime ve kavramlar: İstihdam, girişimcilik, kendi işini kurma, küçük işyeri/işletme ve organize küçük işyerleri bölgeleri.

1. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerin yapısal iki temel sorunu vardır. Bunlardan birincisi; sermaye birikiminin yetersizliği, ikincisi de; esas itibarıyla yine bu sorundan kaynaklanan düşük istihdamdır. Bir ülkede var olan üretim ve tüketim mallarının toplamı o “ülkenin toplam sermayesi”, diğer bir deyişle “üretim gücü” olarak kabul edilir. Bu malların yıldan yıla artması ise ülkenin geliştiğini ve zenginleştiğini gösterir. Yani, kapitalist bir toplumda sermayenin büyümesi ile toplumun gelişmesi aynı şeyleri ifade eder (Aren, 1993: 26). O

* Yrd. Doç. Dr. *Mahmut Demirkan* Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Bölümünde öğretim üyesidir.

halde denilebilir ki, bir toplumun gelişmemesinin veya yavaş gelişmesinin temel nedeni, sermayenin yani, üretim ve tüketim mallarının yetersiz oluşudur. Öte yandan bir ülkede sermaye birikimi pek de kolay gerçekleşmemektedir. Bunun için uzun ve zahmetli bir süreç gereklidir (Ayata, 1991). Bu süreç uzadıkça yatırımlar yetersiz kalır, dolayısıyla istihdam gelişemez. Ülkeler, bu sorunların giderilmesine yönelik bir çok politika, program vs. devreye sokarak çok boyutlu çabalar sarf etmekte ve süreci kısaltmaya çalışmaktadırlar. Buna rağmen özellikle gelişmekte olan ülkeler için sorunların devam ettiği, hatta azalma yerine başka faktörlerin de etkisiyle arttığı görülmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, ne çokça tartışılan bu sorunların kaynakları üzerinde durmak, ne de çözüm önerilerini tek tek sıralamaktır. Her iki sorunun azaltılmasında önemli katkılarının olacağına inanılan ve uygulanabilirliği belli bir ölçüde test edilen bir “modeli” tartışmaya açmaktır. Bu çerçevede çalışmada bir model önerilmekte, modelin uygulanış biçimi ve uygulamayla elde edilebilecek faydalar pratikte yapılan çalışmaların ışığında teorik tahlillerle değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

2. Modelin Tanımı ve Önerilmesindeki Temel Faktörler

Bu model kısaca, “**Kendi İşini Kurma (K.İ.K.) Modeli**” olarak adlandırılabilir. Modelde esas itibarıyla gelişmekte olan ülkeler için sermaye birikiminin bir yolu olarak kişilere belli bir metotla kendi işlerinin kurdurulması önerilmektedir. Bu yolla istihdamın ve girişimciliğin geliştirilmesine önemli ölçüde katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede; **kendi işini kurmak isteyen ve belli bir beceri ve deneyime sahip olan, fakat yeterli sermayesi olmadığı için işyerini kuramayan girişimci kişiler için, az bir sermaye ile, kendi kendini finanse edebilme özelliğine sahip ve gereksinim duyulan iş kollarında, özellikle üretime dönük küçük işyeri/işletmelerin oluşturulması öngörülmektedir.**

Model, ismini Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) öncülüğünde ve desteğinde ülkemizde yürütülen bir projedeki¹ K.İ.K. destek uygulamalarından almaktadır. Bu projedeki başarılı uygulamalar modelin önerilmesini de gerekli kılmıştır (United Nations

¹ Bu proje 13 Ocak 1991 tarih ve 20754 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak uygulamaya konulan “**TUR/90/R51 Bulgaristan’dan Gelen Etnik Türklerin Mesleki Eğitimi ve İşe Yerleştirilmeleri Projesi**” isimli projedir. Bu proje çerçevesinde 1989 yılında zorunlu göçle Türkiye’ye gelen göçmenlerden kendi işini kurmak isteyen ve girişimci ruha sahip olanlara belli bir sermaye desteği ile kendi işleri kurdurulmuş ve uygulamadan başarılı sonuçlar alınmıştır. Buna göre; 1-1,5 yıl gibi kısa bir sürede değişik sektörlerde 365 işyeri/işletme kurulmuş, bu işyerlerinde 3.600’ü aşkın kişi kendi işyerlerinde istihdam edilmiştir (Balamir, 1992: 47).

Development Programme, 1993). Dolayısıyla önerilen model çerçevesinde belirtilen sayı ve rakamlar da söz konusu projeye gönderme yapılarak belirlenmiştir.

Girişimciliğin ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) ekonomik gelişmedeki rolü ve önemi aşikardır. Bunun bilincinde olan ülkeler her iki konunun geliştirilmesi için büyük çabalar sarf etmektedirler. Bu ülkeler aynı zamanda önemli ölçüde sermaye birikimine de sahip olan ülkelerdir. Özellikle Avrupa Birliği bu konuda yoğun bir çaba sarf etmektedir. Örneğin, 13 Haziran 2000 tarihinde Genel İşler Konseyi tarafından kabul edilen “Küçük İşletmelere Yönelik Avrupa Şartı”, üye ülkelerdeki küçük işletmelerin geliştirilmesine yönelik çeşitli eylem planlarını içermektedir (<http://www.deltur.cec.eu.int/ab-politika.html>). Bunun yanında, adı geçen konularda uzun süreli entegre programlar da devreye sokularak konunun sürekli gündemde tutulmasına gayret edilmektedir (Euro-Info, 8-9, 1995).

Öte yandan bugün dünyada birçok ülke GSMH’sının belli bir oranını işsizlerin kendi işlerini oluşturmaları amacıyla kullanmaktadır. Bu oran; Yunanistan’da % 0,5, İrlanda’da % 0,4, Fransa, Danimarka ve Finlandiya’da % 0,3 civarındadır (Balamir, 1992: 47). Yine bu ülkeler de genellikle gelişmesini tamamlayan veya tamamlamış ülkelerdir. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelerde özellikle sermaye birikiminin yetersiz oluşu, bu tür çabalara gerekli ilginin gösterilmesini engellemektedir. Bir tarafta işsizlik had safhada, diğer tarafta da bu sorunu önemli ölçüde azaltacak sermaye birikimi henüz istenilen seviyeye ulaşmamıştır. Yani, gelişmekte olan ülkelerde bir kısır döngü yaşanmaktadır. Ancak, bekleminin de bir manasının olmadığı açıktır. Bu noktada hem sermaye birikimine hizmet edecek, hem de istihdamın ve girişimciliğin geliştirilmesine yarayacak programlara acil ihtiyaç vardır. Aşağıda detayları verilen K.İ.K. Modeli de bu amaca hizmet edebileceği düşüncesiyle teklif edilmektedir.

3. K.İ.K. Modelinin Ana Hatları

1. Önerilen model, **bir proje çerçevesinde oluşturulur ve yürütülür**. Kurulması öngörülen işletmelerin, kuruluşuna ve proje süresince işleyişine ilişkin tüm faaliyetlerinin denetimi (sınırları veya kapsamı bir protokolle belirlenerek) bu proje tarafından yerine getirilir.
2. Oluşturulması öngörülen işletmeler, D.İ.E. tanımına göre, “**çok küçük**” veya “**küçük**” **ölçekli işletmeler** olarak nitelendirilebilir².

² DİE çalıştırılan personel sayısına göre işletme ölçeğini; 1-9 kişi çalıştıran işletmeler **çok küçük**, 10-49 kişi çalıştıran işletmeler **küçük**, 50-99 kişi çalıştıran işletmeler **orta** ve 100 den fazla kişi çalıştıran işletmeler de **büyük ölçekli** işletme olarak sınıflandırmaktadır (Müftüoğlu, 1998; 131).

3. İşletmeler **çok küçük başlangıç sermayesi ile** oluşturulur. Bu sermaye **işletme sahipleri tarafından karşılanmaz**. Proje çerçevesinde oluşturulacak bir **fondan** veya dış kaynaklı yardımlarla çeşitli **yardım kuruluşlarından hibe yoluyla** sağlanır (Örneğin; Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı veya diğer ulusal ve uluslararası yardım kuruluşları gibi). Bu arada kurulması düşünülen işyeri-işletmenin yapısına göre veya yardım kuruluşlarından sağlanan ödeneğe ilave olarak çalışanların da işyerinin kuruluşuna maddi katkıları olabilir.
4. Kendi işini kurmak isteyenlere **doğrudan para ödemesi yapılmaz**. Kurulması proje yönetimince uygun görülen işletmeler için gerekli olan makine ekipmanı ve temel malzemeler proje ekibinin yapacağı fizibilite çalışması sonrasında bir prosedüre göre alınır ve çalışanlara bir protokolle verilir. Bu makine ve ekipmanların mülkiyeti proje süresince projeyi destekleyen kuruluş veya kuruluşların oluşturacağı fon yönetimine, kullanıma ilişkin denetim ve sorumluluk da proje yönetimine aittir.
5. İşletmelerde **çalışacak kişiler aynı zamanda işletmenin sahibidir**. Bunlar bir iş etrafında eşit haklarla bir araya gelmiş ve tümü üretime doğrudan katılan kişilerden oluşmaktadır. Bu kişiler **yakın akraba ve hatta eş bile olabilir**. Üretimden herkes aynı derecede ve doğrudan sorumlu olurken, işletmeye yaptıkları katkı oranında ücret veya gelir elde ederler. Bunlar arasından işi en iyi bilen veya kendi aralarından seçecekleri bir kişi işyerini yönetmeye talip olur. Buna “ekip başı” veya “grup lideri” denilebilir. Proje yönetimi, işletmenin üretimine, yönetimine ve gelir dağılımına doğrudan karışmaz. Sadece işletmenin kuruluş organizasyonunu hazırlar ve 1. maddede bahsedilen protokolle belirtilen denetim faaliyetlerini yürütür, pazarlama, yönetim ve organizasyon veya insan kaynaklarına ilişkin danışmanlık ve eğitim desteği sağlar.
6. Kurulan küçük işletmelerin faaliyetleri proje süresince takip edilir. Proje süresinin sonuna kadar başarılı bir şekilde işleyen ve bundan sonra da yürütmesinde herhangi bir sakınca görülmeyen **işletmelerin makine ve ekipmanları yine bir protokolle işletme sahiplerine “hibe” usulüyle devredilir**. (Modelin işleyişi şematik olarak ek: 1 de gösterilmiştir).

4. K.İ.K. Modelinin Oluşturulma Süreci ve Yürütülmesi

4.1. K.İ.K. Projesi

Yukarıda da vurgulandığı üzere K.İ.K. Modeli bir proje yardımıyla oluşturulur ve yürütülür. Modelin oluşturulması ve yerleştirilmesinde klasik yönetim anlayışı yerine “**proje yö-**

netimi” yaklaşımı önerilmektedir. Proje yönetimi; klasik organizasyon yapıları içinde “proje türü işler”in yürütülmesinde son yıllarda önem kazanan ve kendine has organizasyon yapısını da beraberinde getiren bir yönetim yaklaşımı biçimidir. Bu yaklaşım çerçevesinde değişik bilim dallarından ve bu bilim dallarına mensup kişilerden de faydalanmak mümkündür. Böylece birtakım işler daha etkin ve zamanında (hatta daha önce) yerine getirilebilmektedir (Koçel, 1998: 223-224). Bu bakımdan, modelin yerleştirilmesi için proje yönetimi yaklaşımının uygulanmasının doğru olacağı düşünülmektedir.

K.İ.K. Modelinin tam anlamıyla yerleşme süresi yaklaşık 3-3,5 yıl olarak tahmin edilmektedir. Bu süre projenin de süresi olarak kabul edilir ve azami bir süredir. Ancak, Modelin uygulanacağı bölgenin talep yapısına kurulabilecek işyeri/işletme sayısına göre bu süre değişebilir. Bu süre içerisinde proje yönetimi, hangi mesleklerde veya işlerde küçük işyeri/işletmelerin kurulabileceğini araştırarak, belli mesleklere odaklanır.

Proje, **K.İ.K. Modelini benimsemiş uzman kişilerce oluşturulur ve yürütülür**. Proje personelinin sayısı Modelin uygulanacağı bölgenin özelliğine göre değişebilir. Ancak tahmini olarak bu sayı; en az 8-10 kişidir. Buna göre bir projede asgari düzeyde şu özelliklere sahip insanların bulunması gerekir:

1. Yönetim ve organizasyonu yürütebilecek bir proje yöneticisi,
2. KOBİ’lerin yapısını tanıyan ve küçük ölçekli bir işletmenin kuruluşuna ilişkin altyapı hazırlıklarını yapabilecek bir işletmeci ile bir hukukçu,
3. İnsan kaynakları, yönetim ve organizasyon ve pazarlama konularında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip 3 uzman,
4. Bölgeyi tanıyan ve projeye lojistik destek sağlayabilecek 1-2 yardımcı personel,
5. Proje ofisinde sürekli görevli olacak 1-2 yardımcı eleman.

Projenin gerekli donanımına sahip bir ofise ve bir eğitim salonuna ihtiyacı vardır. Proje eğer bir üniversitenin oluşturacağı bir ekip vasıtasıyla yerine getirilecek ise (ki ideal olanı da budur) proje ihtiyaçları ve eğitim salonu bu üniversite tarafından, projenin finansmanı ise Model çerçevesinde oluşturulacak fondan rahatlıkla karşılanabilir.

Projenin temel amacı; K.İ.K. Modelinin alt yapısını oluşturarak yerleştirilmesini sağlamaktır. Buna göre **proje yönetiminin üstleneceği görevler** de şu şekilde sıralanabilir:

1. Altyapı hazırlıklarına ilişkin olarak modelin uygulanacağı bölgede bir anket çalışmasının yapılması ve hedef kitlenin ana hatlarıyla belirlenmesi. Hedef kitle, modelin tanı-

mında vurgulanan özelliklere sahip kişilerdir. Proje yönetimi öncelikli olarak bunların bölge düzeyinde özelliklerini belirler.

2. Modelin uygulanmasına ilişkin duyuruların yapılması, hedef kitleye katılım için çağrıda bulunulması.
3. Kendi işini kurmak amacıyla projeye yapılan başvuruların konu ve kişi bazında uygunluğunun değerlendirilmesi ve uygun olanların onaylanması.
4. Kurulacak işyeri/işletmenin kuruluşuna ilişkin fizibilite çalışmalarının yapılması, işyerinin finansmanı için fon kurumundan talepte bulunulması.
5. Kurulması uygun görülen işyeri/işletme için alınması öngörülen makine ve ekipmanların alınması ve başvuruda bulunanlara teslim edilmesi. Proje süresince bu makine ve ekipmanların kullanımına ilişkin denetim faaliyetlerinin yürütülmesi (Denetimin sınırları ve kapsamı bir protokolle belirlenecektir).
6. Kurulan işyeri/işletmelere insan kaynakları, yönetim ve organizasyon, pazarlama ve hukuk konularında danışmanlık yapılması, eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi.

Proje, temel amaç ve sıralanan ana görevler çerçevesinde K.İ.K. modelini oluşturup faaliyetlerini yerine getirdikten sonra, belirtilen tarihte son bulur.

3.2. K.İ.K. Modelinin Finansmanı

Model çerçevesinde oluşturulacak **işyeri/işletmeler çok küçük başlangıç sermayesiyle kurulurlar**. Başlangıç sermayesi her bir işyeri için ayrı ayrı belirlenir ve bir “mali destek” prosedürü çerçevesinde işyeri/işletmelerin temel makine, ekipman veya malzeme girdilerinin alımında kullanılır. Bu **modelin çok önemli bir özelliği bu sermayenin işyeri/işletme sahiplerince karşılanmayacak oluşudur**. Ancak, işyerinin tefrişi ve kirası gibi diğer başlangıç giderlerinin katılımcılar tarafından karşılanması daha uygun görülmektedir.

Burada kendi işini kuracak girişimcilere sağlanacak mali desteğe ilişkin bir rakam vermek gerekebilir. Bunun için, yukarıda referans olarak gösterilen projede kişi başına sağlanan 700 USD’lık üst limit örnek olarak alınabilir³. Buna göre örneğin; 7 kişinin katılımı ile oluşturulacak bir “mobilya atölyesi” için (7x700) 4.900 USD finans desteği sağlanabilecektir. Bu rakam işyerinin özelliğine ve katılan insanların sayısına bağlı olarak artabilir. Ancak fizibilite raporlarında her işyeri için optimum katılımcı insan sayısı belirlenmelidir.

³ Bu projede üst limit olarak öngörülen rakama ulaşamadığını, ortalama kişi başına 550 USD civarında bir mali destekle işyerlerinin kurulabildiğini belirtmek gerekir (Balamir, 1992: 47).

Görüldüğü gibi model çerçevesinde oluşturulması öngörülen **başlangıç sermayesi**, kendi işini kuran girişimciler tarafından karşılanmamaktadır. Bu durumda bu işletmelerin finansman ihtiyaçları nereden sağlanacaktır? Yani modelin başlangıç sermayesi önemlidir. Bunun için değişik alternatifler geliştirilebilir. Bu modelde iki yaklaşım üzerinde durulmaktadır, Bunlardan birincisi; **hibe yoluyla**, gönüllü ulusal veya uluslar arası kuruluşlardan maddi destek sağlanması (referans alınan projede olduğu gibi), ikincisi de; **bölgesel düzeyde bir fonun oluşturulmasıdır**. Her iki yaklaşımda da özellikle merkezi bürokrasinin inisiyatifinden uzak bir sermaye birikimi modelinin oluşturulması amaçlanmaktadır.

3.2.1. Hibe Yoluyla Finansman Yaklaşımı

Hibe yoluyla mali desteğin sağlanması, genellikle bazı özel durumların (örneğin doğal afet, kriz veya kitlesel göç gibi durumların) ortaya çıkması halinde daha mümkün veya kolay olabilir. Diğer bir deyişle, böyle durumlara karşılaşıldığında K.İ.K. Modelinin devreye sokulması önerilmektedir. Bu özel durumların ortaya çıkması halinde ulusal yada uluslar arası yardım kuruluşlarının hibe yoluyla sağladıkları desteklerin bir fona kanalize edilmesiyle hibenin daha rasyonel kullanımı mümkün olabilecektir. Böylece özel bir durumdan etkilenenler için yeni istihdam alanları yaratılabilecek, kendi işlerini kurmalarına imkan tanınacaktır.

Bu bakımdan K.İ.K. Modeli'nin deprem bölgelerindeki depremzedelere ekonomik krizden önemli ölçüde etkilenen sektörlerdeki işsizlere veya özelleştirme uygulamaları sonunda işten çıkartılanlara, uygulanabilirliği ciddi bir biçimde değerlendirilmelidir. Çünkü örneğin, afet bölgelerine yurt dışından çeşitli yardımlar gelmekte hatta bu yardımların kullanımına ilişkin bir çok spekülasyonlar yapılmaktadır. Bu yardımları afetlerden etkilenenlere nakit olarak doğrudan dağıtmak yerine, bu tür projelerde kullanmak bölge halkı için çok daha rasyonel bir yaklaşım olacaktır.

Öte yandan herhangi bir olağanüstü durum beklenmeden uluslar arası yardım kuruluşlarının benzer projeler için geliştirmekte olan ülkelere yapmış oldukları yardımlardan da faydalanmak mümkündür. Bunun için merkezi veya yerel kuruluşların (odalar, borsalar veya medya) harekete geçmesi ve bir kampanya çerçevesinde girişimde bulunmaları önerilebilir.

3.2.2. Bölgesel Fonlar ve Organize Küçük İşyerleri Bölgeleri Yaklaşımı

K.İ.K. modelinin finansmanı için başvurulabilecek ikinci bir yol yerel kaynaklardır. Burada da K.İ.K. Modelinin finansmanı için değişik alternatifler düşünülebilir. Bu model çerçevesinde önerilen yaklaşım; **“Organize Küçük İşyerleri Bölgeleri” (OKİB)** oluşturulmasıdır.

rak, bunun bir “yerel ortak fon”dan finanse edilmesidir. Bu çerçevede; ticaret ve sanayi odaları, esnaf ve sanatkarlar odaları, üniversiteler ve özel sektör kuruluşlarının katılımıyla bir “yerel ortak fon”un oluşturulması öngörülmektedir. Bu fona katılım, fonun işleyişi ve fondan faydalanma usulleri söz konusu kurum ve kuruluşların kendi aralarında anlaşarak oluşturacakları bir protokolle belirlenebilir. Burada K.İ.K. Modelinin bu kurumlarca tam anlamıyla benimsenmesi önemlidir.

Bu yaklaşımda K.İ.K. Modelinin işleyişi bir ölçüde değişmektedir. **Modelden faydalanmak üzere başvuran ve aynı veya birbirini tamamlayan meslek dallarında bulunan kişiler bir araya getirilerek gruplandırılmakta ve aynı bölgede faaliyette bulunmaları sağlanmaktadır. Böylece küçük işyeri/işletme siteleri oluşturulmaktadır.** Bu işyerleri daha sonra çok ortaklı şirket statüsüne kavuşturularak hukuki yapıları tamamlanmaktadır. Tarafımızdan **Organize Küçük İşyerleri Bölgeleri (OKİB)** olarak adlandırılan bu yaklaşımın işleyişini bir örnekle somutlaştırmak mümkündür:

Örneğin; otomotiv alt sektörüne yönelik başvuruların bir araya getirilmesiyle otomotiv alanında bir ihtisaslaşmış “organize küçük işyerleri bölgesi” oluşturulabilir. Burada; oto motor bakım atölyesi (4 kişi), oto elektrik atölyesi (4 kişi), oto lastik tamir atölyesi (4 kişi), oto kaporta-boya atölyesi (4 kişi), oto genel bakım, yıkama-yağlama atölyesi (4 kişi) otomobil tamirine ilişkin olarak faaliyet göstermek üzere projeden onay alan gruplar olsunlar. Gerekli fizibilite çalışmaları sonucunda bu atölyeler işin akışına göre, birbirini takip eden (tamamlayan) işyerleri şeklinde, bir bölgede veya site içerisinde konuşlandırılırlar. Öte yandan sitenin idari ve mali işlerini yürütmek (yukarıdaki örnek için en fazla 3 kişi), sitenin atölyelerine yedek parça temin etmek (2 kişi) ve sitenin yemek ihtiyacını karşılamak üzere (2 kişi) üç ayrı küçük K.İ.K. grubu da bu siteye dahil edilerek oto tamirine yönelik bir uzmanlaşmış “Organize Küçük İşyerleri Bölgesi” oluşturulur (Bkz. Ek: 2 ve 3). Burada şekiller insanların zihinsel süreçlerinde bir algılamaya neden olmak maksadıyla, örnek olarak verilmiştir. Bu işyerlerinin dizaynı, bölgesel özellikler de dikkate alınarak değişik form ve biçimlerde yapılabilir.

İşte yerel fon kaynağı bu işyerlerinin oluşturulmasında kullanılacaktır. Burada ilk aşamada fonda yüksek meblağlara ulaşan bir paranın olması gerekmeyebilir. Olursa iyi olur ancak, bu mümkün değilse, bölgenin özelliğine göre yukarıdaki örnek gibi bir yada birkaç pilot sektör seçilerek kademe kademe işe başlanabilir. Örneğin; model çerçevesinde kişi başına önerilen 700 USD’lık tutara göre yukarıdaki oto tamir atölyeleri için fondan 18.900 USD (27 . 700) para ödemesi yapılacaktır. Burada katılımcı kişi sayıları örnek olarak verilmiştir. Bu sayılar artabilir yada azalabilir, gerekli sayıları fizibilite raporları ortaya koyacaktır.

Ayrıca burada, otomotiv alt sektörünü bir bölgede toplamak maksadıyla binek otomobiller için bir veya birkaç site, otobüs ve minibüsler için bir veya birkaç site ve kamyon ve kamyonetler için bir veya birkaç siteden oluşan kompleks bir “siteler bölgesi” oluşturulabilir. Yine benzer siteleri örneğin; mobilya ve marangoz atölyeleri, tekstil atölyeleri veya başka alt sektörler için düşünmek mümkündür.

OKİB uygulamasının genel olarak istihdama ve kendi işini kurmak isteyen girişimcilere katkılarında başka işin yürütülmesinde de bir takım **faydaları** söz konusu olabilecektir. Buna göre:

1. Kurulan işyeri/işletmeler arasında işbirliği ve ekonomik dayanışma bu yolla sağlanabilecektir.
2. Her atölye bir aile olduğuna göre, aileler arası bir iş diyalogu ve kültürü geliştirilebilir.
3. Ortak malzeme ve insan kullanımı söz konusu olacağından tasarruf sağlanacak, maliyetler düşürülebilecektir.
4. Üretim sürecinde “üretim derinliği”nin getirmiş olduğu dezavantajlı durumlar ortadan kalkabilecektir.
5. Aynı site içerisindeki atölye sahiplerinin geleceğe dönük olarak kooperatifler kurması söz konusu olabilecektir.
6. Çevre kirliliği önlenecek, dağınık ve çarpık yerleşimin önüne geçilebilecek, şehirlerin gelişimi için uygun ve sağlıklı bir yön çizilebilecektir.

3.3. K.İ.K. Modelinden Faydalanma Koşulları

Tanım maddesinde de açıklandığı gibi esas itibarıyla; kendi işini kurmak isteyen ve belli bir beceri ve deneyime sahip olan, fakat, yeterli sermayesi olmadığı için işini kuramayan girişimci kişilerin K.İ.K. modelinden faydalanması öngörülmektedir.

Bu kişilerden her biri belli bir üretim alanında faaliyette bulunmak amacıyla bir grup oluştururlar. Gruba katılacak insanların hepsinin kurulacak işin tüm özelliklerini bilmeleri gerekmez. Ancak, yukarıdaki tanımda bahsedilen kişilerin işlerini çok iyi bilmeleri ve bunu projeye yönetimine ispat etmeleri gerekir. Yine işin özelliğine göre gruba katılan kişilerden birinin veya bir kaçının söz konusu işten bir miktar anlamaları istenebilir.

Gruba katılacak insanlar veya işletmede çalışacak kişiler aynı zamanda işyeri/işletmenin ortağıdır. Bu insanlar bir iş etrafında eşit hak ve yükümlülüklerle bir araya gelerek üretime doğrudan katılırlar. Bu bakımdan her katılımcı aynı derecede ve doğrudan üretimden so-

rumlu olup, işyerine yaptığı katkı oranında ücret veya gelir elde eder. Bu kişiler yakın akraba, hatta eş bile olabilirler. Bu durum onların birlikte çalışmalarını daha da kolaylaştıracaktır.

Proje yönetimi bu genel koşullardan başka yapılacak işin ve grubun özelliğine göre bir takım özel koşulların yerine getirilmesini de isteyebilir. Ancak bunlar esası değiştirmeyecek nitelikteki talepler olmalıdır.

4. K.İ.K. Modelinin Katılanlara ve Uygulandığı Bölgeye Muhtemel Faydaları

Bu model, bir mesleği olan veya çeşitli konularda belli beceri ve bilgi birikimine sahip fakat, işsiz olarak çeşitli desteklerle yaşamını sürdürmeye çalışanların kendi işlerini kurmalarına yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Ancak, bu temel amaca ek olarak, modelin uygulanacağı bölgeye daha birçok konuda katkılar sağlaması beklenmektedir. Bunları kısaca şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Bu Model, gelişmekte olan ülkeler için işsizlik sorununun hafifletilmesine yönelik bir alternatif olarak düşünülebilir.
2. Modelin yaygınlaştırılmasıyla bölgeler arası dengeli kalkınmaya olanak yaratabilir, bölge içindeki çarpık gelişmenin önüne geçilebilir.
3. Böylece gelir dağılımındaki dengesizliklerin asgariye indirilmesine, dolayısıyla sosyal adaletin gelişmesine katkı sağlanabilir.
4. Katılımcıların birçok nedenlerle gizli kalmış girişimcilik yönlerinin ortaya çıkartılmasına ve geliştirilerek ülke ekonomisinin faydasına sunulmasına katkı sağlanabilir.
5. Girişimciliğin geliştirilmesine fırsat yaratılması, sermayenin belli ellerde toplanmasını engeller. Bu da GSMH'nin daha adil paylaşılmasına olanak yaratır.
6. Küçük işyeri/işletmenin yaygınlaştırılmasıyla ferdi tasarruflar teşvik edilebilir, hareketlendirilebilir ve yönlendirilebilir.
7. Model çerçevesinde işletmeler devreye girdikçe oluşturulan her bir işyeri/işletme için mal alımı söz konusu olacağından talep cephesinde de bir canlılık yaratılabilir. Örneğin; 10 adet tekstil atölyesi kurulması düşünülen bir bölgede her bir atölye için 5 makine alımı yapılacak olsa, bu atölyelere toplam 50 adet makine alınacak demektir. Bu durum tekstil makinelerinin satıldığı piyasalarda bir canlılığa neden olacaktır. Bunun her bir atölye için ayrı ayrı yapıldığı düşünülürse mal piyasalarında bir sinerji yaratılabilecektir.
8. Modele katılanların başarıları arttıkça iş ve yaşam tatmin düzeyleri artacaktır. Bu insanlarda sosyo-psikolojik bir rahatlama yaratacak ve toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayacaktır.

5. K.İ.K. Modelinin Uygulanmasına İlişkin Muhtemel Sorun Kaynakları

Modelin sıralanan faydalarının yanında gerek modelin yerleştirilmesi aşamasında gerekse de uygulama sürecinde karşılaşılabilecek sorun veya sorun kaynaklarını da şu başlıklar altında özetlenebilir:

1. Modeli geliştirip uygulamasını sağlayacak projenin oluşturulmasına ve yönetimine ilişkin başlangıçta sorunlar olabilir. Burada proje yönetiminin anlamını kavrayabilecek özelliğe yönetici ve insanlara ihtiyaç vardır. Çünkü proje yönetimi, belli bir esnekliği, karar alabilme yeteneğini, otoriteden bağımsız çalışmayı ve üretken olmayı gerektirmektedir. Bu bakımdan proje yönetim ekibinin merkezdeki ve Modelin yürütüleceği bölgedeki bürokrasiden, yerel bazı güçlerden ve projeden faydalanacak kişilerin baskısından bağımsız hareket edebilmesi, bu çerçevede inisiyatif kullanabilmesi oldukça önemlidir.
2. İkinci önemli sorun kaynağı, belki de en önemli olanı, modelin finansmanında karşımıza çıkabilir. Öncelikle Modele finansmanın sağlanabilmesi önemlidir. Bu noktada eğer hibe yoluyla finansman bulunacaksa destek sağlayacak kurumlara Modelin bütün ayrıntılarıyla tanıtılması gerekmektedir. Bu yapılamadığı takdirde finans kuruluşlarının desteğini sağlamak oldukça güç gözükmektedir. Çünkü fon kuruluşları bu konularda oldukça titiz davranmaktadırlar. Finansman ikinci yaklaşıma göre sağlanması öngörülmüyor ise, burada da yerel fonun oluşturulmasında bir takım sorunlar olabilir. İlk planda fona katılımın sağlanması güç olabilir. Kurumlar katılmakta tereddüt edebilirler. Fonun bütçesi, modelin kapsayacağı işyeri/işletme sayısına ve özelliklerine göre değişeceğinden yoğun talebi karşılayacak yeterli kaynağın oluşturulabilmesi zor gözükmektedir. Fakat bu durumda modelin kademeli olarak devreye sokulması mümkün olabilir. Yani, yeterli bütçe oluşturulana kadar OKİB sitelerinin oluşturulmasına kademeli olarak geçilebilir.
3. Bir başka sorun kaynağı model için oluşturulan fonun (bütçenin) yönetiminde karşımıza çıkabilir. Burada fondan kimlerin faydalanacağını belirlenmesi önem arz etmektedir. Yoğun talep olduğunda fondan faydalanamayanların göstereceği tepkiler ile iş kurmak isteyenlerin yerel güçleri devreye sokarak oluşturabilecekleri politik baskıları karşılamak güç olabilir. Bu bakımdan modelin işleyişinden fon kullanımına kadar tüm çalışmaların şeffaf bir biçimde yürütülmesi, tüm detaylarıyla duyurulması, genel katılımın ve yerel güçlerin tarafsız bir şekilde desteğinin sağlanması gerekmektedir.
4. Diğer bir sorun kaynağı da, kurulan küçük işyeri/işletmelerin başarılı olup olamayacak-

ları veya ne derece başarılı olacakları konusudur. Burada hemen şunu belirtmek gerekir ki, referans alınan proje çerçevesinde oluşturulan küçük işyerleri çok büyük ölçüde başarılı olmuşlardır. Bu model çerçevesinde oluşturulması düşünülen işyeri/işletmelerin de başarılı olabilmeleri için bazı desteklere ihtiyaçları olacaktır. Özellikle, işletmenin üretim süreci sonrası pazarlama sorunu doğabilir, işletme yönetimi ve organizasyonunda sıkıntılar çıkabilir. Bu ve benzeri sorunlar için proje yönetiminin gerekli eğitimleri ve mümkün olduğu ölçüde de pazar araştırması desteğini vermesi öngörülmektedir. Bunun yanında işletmelerin kurulacağı sektörün seçimi ve talepte bulunan kişilerin girişimcilik özellikleriyle piyasa bilgileri önem arz etmektedir. Bu konularda da proje yönetiminin başarı için seçiciliği devreye girecektir.

Bu dört ana sorun kaynağından başka çeşitli konularda da bazı sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Ancak bu sorunların sistemin yapısını ve işleyişini bozacak nitelikte büyük boyutta olmayacağı tahmin edilmektedir. Burada aslında temel sorun finansmana ilişkin olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasında diğer sorunlar elde edilen tecrübeler ve gösterilecek titizliğe bağlı olarak çözümlenebilecek nitelikteki sorunlardır.

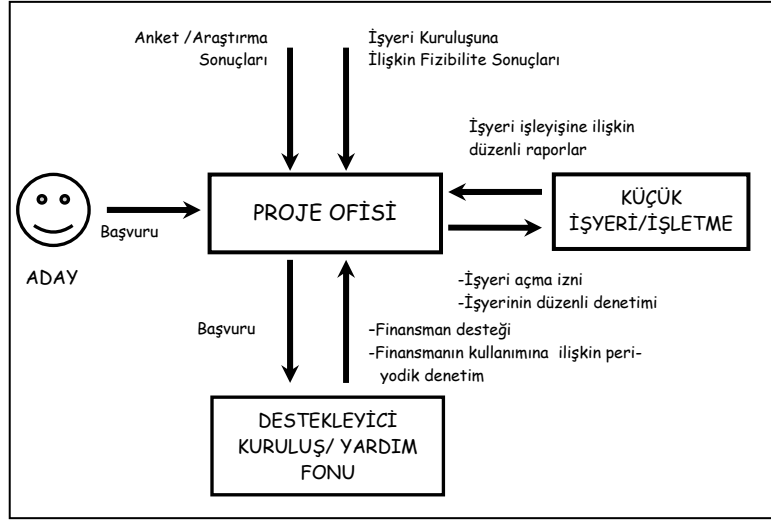
6. Sonuç

Sermaye birikimi kolay olmamaktadır. Bunun için öncelikle insanların girişimcilik özelliklerinin ortaya çıkartılması veya bu özelliklerin ortaya çıkması için çeşitli fırsatların yaratılması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, parlak fikirler ve buluşlar yenilikçi fırsatların analizi ile ortaya çıkartılabilir. Yenilikçi fırsatlara olanaklar tanıyan projelerin desteklenmesi bazen beklenmedik başarıların da kapılarını açabilmektedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerin bu tip çalışmalara kuvvetle ihtiyacı vardır.

İşte K.İ.K. Modeli de özellikle sermaye birikimine katkı sağlayarak insanların kendi işlerinde istihdam edilmelerine olanak yaratan ve bu doğrultuda girişimciliğin geliştirilmesine katkı sağlayan çok boyutlu bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Modelin bir proje çerçevesinde kısmen de olsa test edilmiş olması uygulanabilme şansını arttırmaktadır. Bu bakımdan ciddi bir şekilde ele alınarak incelenmesinde fayda görülmektedir.

Bunun için merkezi yönetimlerin devreye girmesinin beklenmesi yerine yukarıda anılan yerel yönetim organlarının (oda ve borsaların) bölgesel düzeyde ilk çalışmaları başlatarak bu anlamda bir girişimcilik örneği göstermeleri mümkündür.

EK 1 K.İ.K. Modeli İşleyiş Şeması

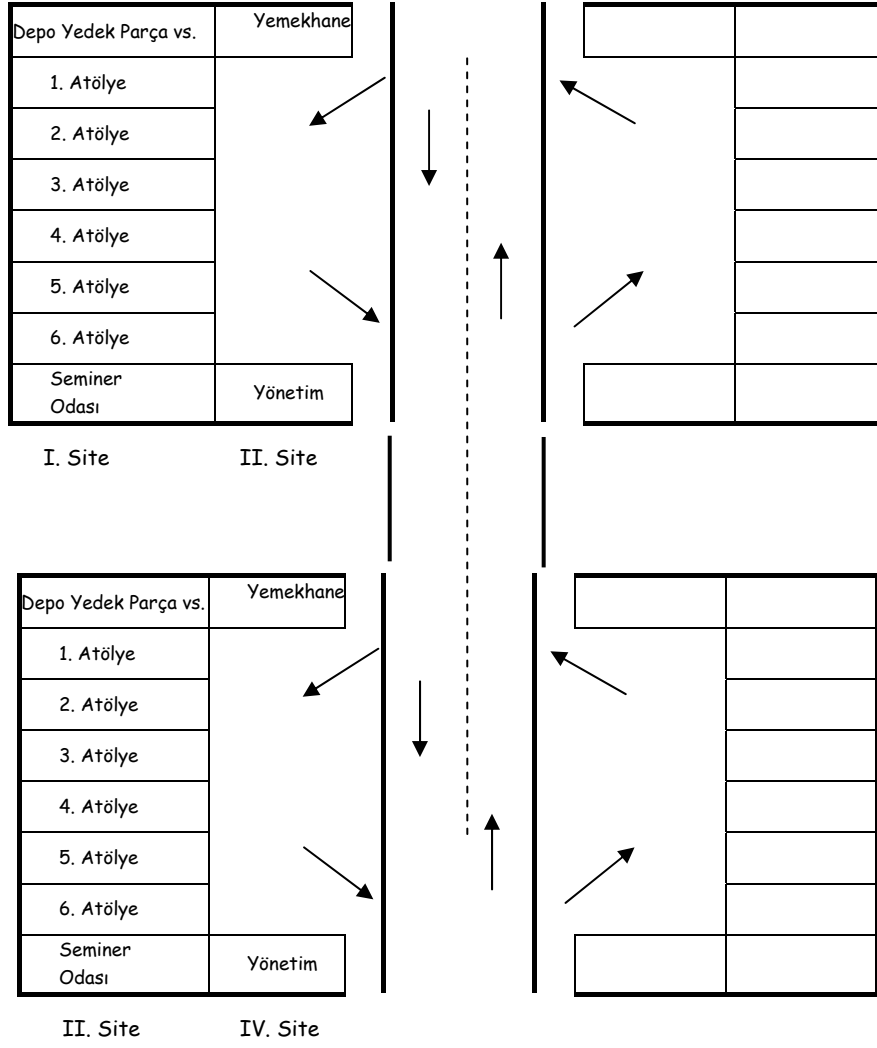

Şekle İlişkin Açıklamalar

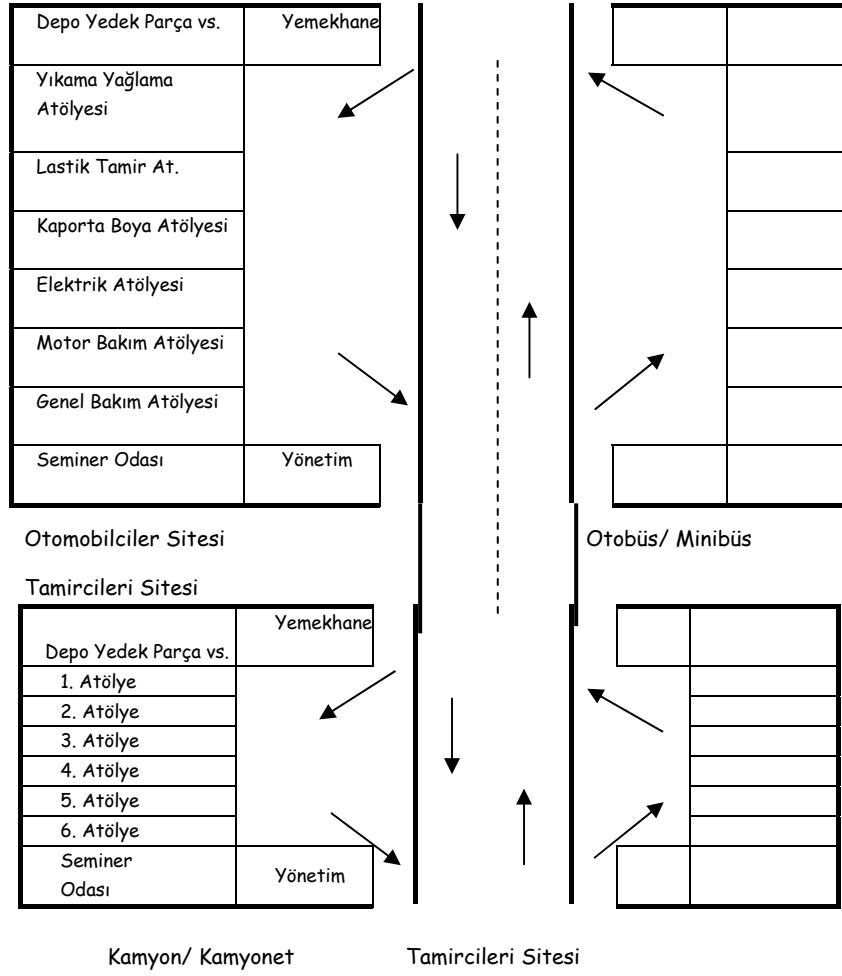
1. İşyeri açmak üzere başvuruda bulunan kişilerin taşıması gereken özellikler:
İşsiz veya çok az bir ücretle başkasına çalışıyor olması,
Açmak istediği işyerine ilişkin bilgi veya tecrübeye sahip olması,
İşi yürütebilecek asgari girişimcilik özelliklerine sahip olması,
Birlikte çalışacak ekip arkadaşlarını bulmuş olması,
Proje yönetimince belirlenecek diğer şartlar
2. Başvuruda istenecek belgeler: (a) K.İ.K. katılım dilekçesi, (b) Başvuru formu, (c) Kimlik belgesi, (d) İkametgah belgesi, (e) Malzeme/ekipman istek formu, (f) Başvuru yaptığı işe ilişkin diploma, sertifika vb. belge, (g) Proje yönetimince belirlenecek diğer belgeler
3. Başvuruda bulunan kişi/kişiler ile yüz yüze görüşülerek başvurunun proje kapsamına uygunluğu araştırılır.
4. İlgili evraklar tamamlanır.
5. Uzmanlar kurulacak işletme/işyerinin fizibilitesini yaparlar.
6. Uygun görülen işyeri/işletmeye bir rapor hazırlanarak finansman için onay istenir.
7. Finansmanı aktarılarak kurulması karara bağlanan işyerine; (a) Makine/malzeme alımı yapılır, (b) Kuruluşa ilişkin teknik destek sağlanır, (c) Kuruluş ve işleyişinde mevzuat desteği sağlanır, (d) İşletmenin işleyişi sırasında

pazarlama, insan kaynakları, yönetim ve organizasyona ilişkin danışmanlık desteği verilir.

Ek 2 Organize Küçük İşyerleri Bölgesi (OKİB)

Ek 3 Örnek OKİB: Oto Tamir Atölyeleri Bölgesi

Abstract: This article proposes a new model for the development of employment and entrepreneurship in developing countries. The model aims to help people who want to establish their own businesses but lack necessary capital. Once set up, these businesses will be self-financed. The article also shows that how the model will help the region where it is put into practice.

Key Words: Employment, entrepreneurship, setting up one's own business, small businesses

Kaynakça

- Aren, Sadun (1993), *100 Soruda Ekonominin El Kitabı*, 12. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Ayata, Sencer (1991), *Sermaye Birikimi ve Toplumsal Değişim*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Balamir, Ali (1992), "İstihdamın Geliştirilmesinde Küçük Ölçekli Kendi İşini Kurma Projeleri Modeli". *II. İstihdam Haftası Tebliğleri*, Ankara: İşve İşçi Bulma Kurumu Yayını, No: 276.
- European Commission (8-1995), *Euro-Info*, EU, DG XXIII, Brussels, Belgium.
- European Commission (9-1995), *Euro-Info*, EU, DG XXIII, Brussels, Belgium.
- <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-politika.html>
- Koçel, Tamer (1998), *İşletme Yöneticiliği*, 6. Bası İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Müftüoğlu, Tamer (1998). *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, Ankara: Turhan Kitabevi
- United Nations Development Programme, (1993), *Vocational Training and Job Placement Bulgarian Ethnic Turks (TUR/90/R51) Project Final Report*, Ankara; Turkey.